

Соціальна політика

УДК 332:331.330.8 (477.83)

У. Я. Садова, Л. К. Семів, Н. І. Андрусихин

Львівська економічна школа праці та зайнятості: минуле, сучасне, майбутнє

*«...Хто думає про науку, той любить її,
а хто її любить, той ніколи не переставе учитись»*

Григорій Сковорода

Висвітлено передумови формування та розвитку Львівської економічної школи праці та зайнятості у середовищі науковців Інституту регіональних досліджень НАН України. Проведено періодизацію тематики та пошукової роботи представників цієї школи. Вказано на еволюцію самого об'єкта її вивчення у світлі зміни ідеологічних імперативів моделювання економіки та системи державного управління. Звернуто увагу на прогресивність поглядів науковців щодо ролі самої людини та середовища її існування у виробничому процесі, на інноваційність пошукових розробок у сфері формування та використання трудового потенціалу, на послідовність поглиблення теоретичних знань стосовно управління процесами праці та зайнятості (через моделювання регіональних соціально-трудова систем, розробку та реалізацію програм зайнятості, гідної праці, якості життя населення тощо). Наголошено на новітніх чинниках розвитку регіональної економіки та політики, на глобалізації та регіоналізації середовища організації праці та зайнятості.

Ключові слова: зайнятість, наукова школа, праця, регіон

Кожна ювілейна дата супроводжується роздумами про долю її «адресата». Надзвичайно цікаво спостерігати за ювілейними датами наукових колективів, які, як і кожна людина, ведуть власний відлік етапів життя, займаються осмисленням пройденого шляху, реалізацією поточних ситуацій, моделюванням майбутнього. Будучи носіями доктрин, концепцій, теорій, вони вносять свою лепту у розвиток незвіданого світу науки.

На долю Інституту регіональних досліджень НАН України випала честь формувати й репрезентувати економічну думку силами представників науки Західного регіону України. Перебравши на себе досвід Львівського відділення Інституту економіки НАН УРСР, ця установа стала флагманом з розробки цілої низки фундаментальних і прикладних науково-дослідних тем, присвячених проблемам ролі людини у трудовому процесі. На цій основі сформувалась й отримала розвиток Львівська економічна школа праці та зайнятості.

Львівська наукова школа праці та зайнятості має періоди минулого, сучасного і, без сумніву, майбутнього, що заслуговують уваги й осмислення.

Минуле. Отож проблематика світу праці та зайнятості посідала важливе місце у науковій діяльності Львівського відділення Інституту

© У. Я. Садова, Л. К. Семів, Н. І. Андрусихин 2014.

економіки АН УРСР. Посилено вона стала розвиватися з приходом в Інститут Мар'яна Івановича Долішнього (згодом академіка НАН України), який очолив його і водночас створив відділ економічних методів управління (1977 р.). Біля її витоків стояли такі відомі вчені, як д.е.н. С. М. Злупко, к.е.н. М. А. Березовська, к.е.н. А. Н. Бевзюк, д.г.н. С. М. Писаренко, к.е.н. Р. Д. Фрис, д.е.н. Н. А. Тітова, д.е.н. С. Й. Вовканич та інші. Їх праці висвітлювали специфіку регіональних досліджень заклали фундамент формуванню Львівської економічної школи праці та зайнятості.

У науково-дослідних роботах колективу науковців з працересурсної та регіональної тематики розкривалися соціальні, соціологічні, культурні фактори та зрізи використання людських ресурсів, було запропоновано новітню на той час методологію організації зайнятості. Показовими стали результати дослідження, викладені в монографії М. І. Долішнього (докторська дисертація захищена у 1979 р.) [1]. Мар'ян Іванович, як член наукової ради з проблем демографії і трудових ресурсів АН СРСР, відстоював ідеї використання трудових ресурсів з позиції впливу новітніх чинників розвитку економіки.

З 1981 р. співробітники відділу економічних методів управління досліджують регіональну тематику, зосереджуючись на її працересурсних аспектах. З цією метою у складі відділу економічних методів управління був створений сектор відтворення і раціонального використання трудових ресурсів (керівник – М. І. Долішній) і сектор соціально-економічного розвитку села (керівник к.г.н. С. М. Писаренко). Починаючи з 1981 р., у відділі розроблялись теми: «Вдосконалення зайнятості трудових ресурсів, соціально-економічні і психофізіологічні проблеми ефективного використання робочої сили в умовах науково-технічного прогресу» (1981-1982 рр.), «Вдосконалення системи управління трудовими ресурсами регіону» (1983 р.), «Соціально-економічний потенціал регіону (методологічний аспект)» (1984 р.), «Розробка наукових основ і рекомендацій по підвищенню якості трудового потенціалу» (1984 р.). За період 1981-1984 рр. працівниками відділу опубліковано такі колективні та авторські монографії: «Региональные резервы рабочей силы» [2]; «Экономия труда: формы осуществления и пути ускорения» [3]. Період 1985-1987 рр. позначений виконанням бюджетних тем, у яких на якісно новому науковому рівні досліджувалась питання праці та зайнятості. У цей час розробляється тема «Наукові основи раціонального використання трудових ресурсів в промислових вузлах і районних агропромислових об'єднаннях».

У спектрі наукових інтересів працівників відділу центральне місце посіла проблема якості трудового потенціалу. Серед новітніх досліджень

¹ У вказаний період було виконано низку науково-дослідних тем: «Дослідження питань економічного і соціального розвитку Радехівського району Львівської області і науково-методичне забезпечення розробки комплексного плану району на 1976-1980 рр., з прогнозом на 1990 р.» (1977 р.), «Формування і підвищення ефективності об'єднань промисловості регіону» (1978 р.), «Розробка методики виявлення резервів робочої сили в регіоні на прикладі Західних областей України» (1979 р.), «Принципи формування територіально-виробничих комплексів, міжгалузевих і міждрайонних зв'язків» (1978 р.).

Львівської наукової школи у 80-х роках ХХ ст. наукова громадськість мала можливість ознайомитися з концепцією якості трудового потенціалу². Уперше було обґрунтовано поняття якості трудового потенціалу – сукупності властивостей, якими характеризується трудовий потенціал. Концепція якості трудового потенціалу отримала практичне втілення при створенні Інституту людини³, реалізації комплексної цільової програми «Підвищення якості трудового потенціалу» для Львівської області на період до 2000 р. Цільова програма була першою спробою в українській практиці на основі принципу комплексності забезпечити високу якість трудового потенціалу на рівні адміністративної області.

Відповідно до концепції якості трудового потенціалу в цільовій програмі були опрацьовані такі напрямки, як демографічна ситуація, ідейно-політичне виховання, а також підвищення загальноосвітнього, професійного, кваліфікаційного рівня населення, зміцнення здоров'я людей, рекреаційна політика, розвиток фізичної культури.

Дев'яності роки минулого століття внесли помітний вклад у розвиток теорії і практики працевикористання. У 1993 р. науковцями відділу регіональної соціально-економічної політики і територіального управління було завершено виконання бюджетної теми «Дослідити трудовий потенціал Західного регіону України і розробити рекомендації по вдосконаленню соціально-економічного механізму його ефективного використання» та розпочато дослідження по бюджетній темі «Трудовий потенціал в умовах ринкових відносин: теоретичні основи і регіональні особливості демографічної політики, зайнятості і соціального захисту населення». Питання праці та зайнятості почали розглядатися у тісній сув'язі з проблемами подальшого розвитку регіональної економіки, прикладом чого стала низка захистів дисертаційних робіт (д.е.н., проф. М. П. Пітюлича, д.е.н., проф. О. П. Дяків та ін.).

У середині 90-х років (1994-1996 рр.) продовжувалась плідна робота науковців відділу над виконанням бюджетної теми «Трудовий потенціал в умовах ринкових відносин: теоретичні основи і регіональні особливості демографічної політики, зайнятості і соціального захисту населення». За цей час були опубліковані монографії: «Соціально-трудова потенціал: теорія і практика». У 2-х ч. [4], «Трудовий потенціал і його реалізація на регіональних ринках праці» [5], «Соціальна інфраструктура Карпатського регіону: пошук перспектив розвитку» [6].

² У цей час тематика колективу науковців, так званих трудовиків, формувалась завдяки плідній праці таких учених, як М. І. Долішній, С. М. Злупко, В. А. Барабаш, Л. І. Клепікова, М. А. Березовська, В. П. Колесник, Б. Ф. Заблоцький, Р. Д. Фрис, В. І. Жовтанецький, Н. А. Тітова, Л. К. Семів, У. Я. Садова, Ю. І. Біленко, І. Ф. Завійський, О. Н. Бевзюк, М. М. Мамчин та ін. Тісною була співпраця з працівниками відділів із суміжною тематикою (С. Й. Вовканич, С. О. Цапок, В. Я. Бідак, Х. Р. Копистянська, Б. С. Мар'єнко, ін.).

³ У 1986 р. побачила світ фундаментальна монографічна праця львівських науковців «Якість трудового потенціалу (соціально-економічний аспект)». Показово, що результати дослідження трудового потенціалу вченими так званого московського напрямку були відомі в тематичному збірнику наукових праць «Использование трудового потенциала» (Москва, Институт экономики АН СССР) лише у 1987 р.

На початку української державності однією із найзнаменніших подій Львівської економічної школи було створення у 1994 р. Інституту регіональних досліджень НАН України під керівництвом академіка М. І. Долішнього. З цього часу у науково-дослідних темах наукові та прикладні основи регіональної політики щодо зайнятості та ринку праці стали провідними.

Так, у колективній монографії [7] (підготовлена за результатами досліджень 1996-1999 рр.), присвяченій формуванню і реалізації регіональної політики, специфіка демографічно-міграційних процесів, зайнятості та ринку праці зайняла особливе місце. Було виокремлено соціальну, освітню, регіональну політику формування інтелектуального потенціалу тощо.

Знаковою в цей період була монографія, присвячена регіональним рынкам праці (РРП) [8], у якій з позицій системного підходу розглядалися концептуальні основи дослідження РРП; розкрито елементний, структурно-функціональний, генетико-еволюційний, комунікативний, історичний аспекти дослідження; з'ясовано принципи та особливості територіальної організації ринку праці України; доведено важливість застосування маркетингу РРП; запропоновано методи коротко- та середньострокового прогнозування розвитку РРП; подано напрями вдосконалення регіональної політики ринку праці.

Вагоме місце серед них зайняли також дослідження ефективної реалізації функції захисту людини праці (ідеї концентровано розвинені у дисертації В. Я. Бідака).

У дослідженнях періоду 1999-2002 рр. так звані «учені-трудовики» обґрунтовують необхідність формування якісно нової державної регіональної політики, що пов'язано з динамічними змінами в соціально-економічному розвитку держави, її регіонів під впливом процесів глобалізації, європейської інтеграції, інноваційної стратегії розвитку. Так, у колективній монографії «Регіональна політика та механізми її реалізації» [9] змінюються підходи до побудови теоретичних основ механізму регіональної соціально-економічної політики, у центр якої мають бути поставлені інтереси людини, зокрема, при реалізації політик: освітньої, зайнятості, демографічної, людських ресурсів тощо.

У наступні роки (2003-2004 рр.) цикл наукових досліджень з регіональної економіки і регіональної політики продовжила бюджетна тема «Моделі регіональної соціально-економічної політики: концептуальні підходи до формування та методи реалізації». У ній були розкриті підходи до моделювання регіональної політики розвитку соціальної сфери та людських ресурсів в умовах формування інноваційної моделі української економіки. Надано пропозиції щодо удосконалення підходів до формування та реалізації моделей регіональної соціальної політики в Україні (у розрізі різних типів моделей соціальної політики: ресурсного, адміністративно-територіального, сферичного, демографічного). Ученим вдалося поглибити понятійно-термінологічний інструментарій вивчення людського капіталу регіону (з трактуванням його суті як складної багаторівневої динамічної системи, що має компонентну структуру, на яку впливає множина чинників), запропонувати авторський методичний

підхід до проведення вартісної його оцінки (із застосуванням методу дисконтування), розробити структурну модель використання людського капіталу в регіоні, в основу якої було закладено новий погляд на роль мотивації праці, вдосконалити методичний підхід до визначення районів з критичним рівнем безробіття в умовах працевнадлишковості території, запропонувати систему заходів з удосконалення роботи служби зайнятості регіону у плані надання соціальних послуг безробітному населенню. Авторами наголошувалося, що РРП не можна розглядати як точкове просторове утворення й автоматично переносити на нього регуляторні схеми стабілізації макроекономічних пропорцій (ВВП, інфляції, безробіття). Показовою у цей період стала співпраця з польськими ученими. Свідченням цьому була організація і проведення соціологічного опитування факторів та умов зайнятості польської та української студентської молоді в умовах розвитку двох економічних систем (Польщі та України). Порівняльний аналіз відповідей дозволив вказати на існування різниці у мотивації їх зайнятості (як наслідку специфіки економічного та культурно-освітнього середовища формування ювенальних проблем, обґрунтувати відмінності політик РРП в умовах деформацій розвитку великих міст – м. Львова та м. Лодзя). Своєрідним вінком у науковому пошуку стали дисертації і монографії Л. Т. Шевчук [10], Л. К. Семів [11], У. Я. Садової [12].

У 2004-2006 рр. цикл наукових досліджень з регіональної економіки і регіональної політики продовжила нова бюджетна тема «Регіональні суспільні системи: організаційно-економічний механізм їх формування і розвитку в умовах соціально-орієнтованої економіки». В епіцентрі уваги науковців опинилися дослідження проблем праці та зайнятості в контексті формування регіональних соціальних систем. Наукові основи новітніх пошукових розвідок формувалися на засадах економіки праці та зайнятості. Постало завдання вивчити роль регіональних демовідтворювальних соціальних систем у розбудові соціальної економіки України. У цьому ключі почали досліджуватися регіональні соціально-трудова системи та якість життя населення. Варто наголосити, що їх вивчення було організовано у тісному зв'язку з розглядом регіональних соціально-культурних, соціально-екістичних систем (зокрема, з обґрунтуванням нової Генеральної схеми планування території України). Новий напрям досліджень фактично став підґрунтям для творчого розвитку науки регіонології, розкриття нової парадигми регіональної політики в контексті формування регіональних соціальних систем і підняття ролі у них людини праці, яку в такому концентрованому вигляді ніхто не досліджував.

Ідея людських якостей була втілена у створеному Інституті соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру НАН України (2004 р.). Його діяльність була спрямована на наукову розробку актуальних соціогуманітарних проблем людини в регіоні на основі проведення міждисциплінарних комплексних наукових досліджень у галузях освіти, охорони здоров'я, екології, культурного і духовного розвитку.

Окремі молоді науковці взялися за виконання індивідуальних проектів. Для прикладу, к.е.н. О. Т. Риндзак успішно репрезентувала науковій спільноті монографічну працю за результатами дослідження «Активізація наукової діяльності молоді з метою забезпечення інноваційного розвитку економіки» (грант Президента України для обдарованої молоді).

На жаль, не усі починання того періоду були зреалізовані повною мірою. Втрата таких відомих учених, як М. І. Долішній, С. М. Злупко стала випробуванням для послідовників Львівської економічної школи праці та зайнятості. Водночас це змобілізувало молодіжний потенціал науковців, змусило шукати власні шляхи творчої реалізації.

Сучасне. Нині учні львівської наукової школи продовжують працю своїх наставників, розвивають концепцію якості трудового потенціалу⁴, збагачують її новими положеннями, що адекватні викликам глобалізації та євроінтеграції, насичують науковими підходами та парадигмами у руслі регіональної економіки і політики.

Доказом плідного життя Львівської економічної школи праці та зайнятості стали результати виконання таких тем, як: «Теоретико-методологічні основи розвитку людського капіталу в умовах формування економіки знань» (у рамках цільової програми наукових досліджень «Україна – ХХІ століття: стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку»), «Інтелектуально-інноваційний розвиток в умовах євроінтеграційної стратегії регіону», «Формування проекту Програми забезпечення високопрофесійними кадрами у Львівській області відповідно до завдань Стратегії розвитку Львівщини до 2015 року», «Механізм регулювання рівня життя населення в умовах пониженої місткості регіонального ринку праці», «Система прогнозних розрахунків потреби в робітничих кадрах у розрізі напрямків економічної діяльності та професій на 2008-2015 роки», «Розробка механізму визначення потреб в спеціалістах для формування державного замовлення на підготовку фахівців» тощо. Науковці зосередили свої зусилля над виконанням досліджень паралельно у кількох напрямках: від аналізу стану та чинників проблемних ситуацій у сфері праці, зокрема, дефіциту професійних кадрів, їх кваліфікації на регіональному ринку праці до діагностики викликів реформування системи освіти, розробки стратегій, програм її переведення на нові рейки розвитку відповідно до потреб інноваційної економіки ХХІ століття.

Нові запити у царині економічної теорії та практики, що виникли в Україні на фоні кризових явищ у розвитку світових ринків, спричинили пошук нових тем, а також форм організації праці у середовищі самих науковців. В Інституті регіональних досліджень НАН України було створено окремий відділ з проблем соціально-гуманітарного розвитку регіону (керівник д.е.н., проф. У. Я. Садова).

Новий структурний підрозділ практично повністю перебрав на себе функцію збереження традицій з подальшої розробки ідей працересурсної та соціальної проблематики. По-новому почала «звучати» тема трудової міграції. Варто зазначити, що науковий інтерес до процесів міграції

⁴ Нові напрями відображені в тематиці відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону Інституту регіональних досліджень НАН України (керівник д.е.н, проф. У. Я. Садова).

визначився як потужними потоками українських трудових мігрантів, котрі отримали у світі назву «четвертої міграційної хвилі», так й стрімкими змінами у глобальній економіці, що породила цю міграцію і демонструвала орієнтованість на принципово нові види праці та організації зайнятості. Виконання колективом новоствореного відділу⁵ низки науково-дослідних тем («Регіональна міграційна політика в умовах поліетнічного середовища», «Соціально-демографічний потенціал розвитку Карпатського регіону України») дало змогу зосередити увагу на чинниках середовища розвитку сфери праці та зайнятості, підготувати спеціальне монографічне видання [13]. Водночас ученим вдалося сформулювати низку міграційних ризиків подальшого розвитку України (були викладені в одному з послань до Верховної Ради України [14]). Зміст положень зводився до того, що саме міграція є віддзеркаленням деформацій демографічного простору держави, пов'язаних з порушеннями структури та динаміки процесів демовідтворення населення, що склалися в період 1990-2013 рр.; дерегуляцій правового простору держави, що стала наслідком зниження рівня правової культури населення, довіри до органів державної влади, інших важливих суспільних інституцій, а також обумовлена погіршенням стану соціальної інфраструктури – освіти, культури, харчування, торгівлі, транспорту, зв'язку тощо; дезінтеграції економічного простору держави як наслідку стрімкого падіння рівня зайнятості населення, втрати важелів регулювання організації праці, що позначається на ефективності використання та можливостях розвитку трудового потенціалу економічно активного населення, втрати соціального капіталу; деградації соціального простору держави, що відображається в стані соціально-економічної захищеності громадян України, а також трудових мігрантів, які перебувають на території інших держав (зі статусом мігранта, громадянина іншої держави чи без громадянства, біженця тощо); декомпозиції екїстико-поселенського простору держави, свідченням чому є територіальна асиметрія в реалізації потенціалу містобудівельної сфери, розриви поселенської мережі на фоні виникнення нових ядер у територіальній організації системи розселення мешканців України, дезорієнтації інформаційного простору держави, появи інституціональних протиріч світоглядного, ціннісного, історико-ментального характеру; зниження ефективності функціонування державного апарату, стратегічного бачення подальшого розвитку країн, галузевої структури з домінуванням розвитку інформаційних технологій, інших прогресивних видів економічної діяльності тощо.

Усе наведене стало підґрунтям для розробки у Львівській економічній школі праці та зайнятості нових наукових тем з використанням міждисциплінарних методів досліджень, зокрема, таких

⁵ Колектив відділу формують представники різних вікових категорій: д.е.н., проф. У. Я. Садова (зав. відділу), д.е.н., проф. Л. К. Семів, к.філос.н. С. О. Цапок, к.е.н. В. Я. Бідак, к.держ.упр. М. М. Біль, к.геогр.н. Р. Т. Теслюк, к.е.н. Н. І. Андрусишин, к.е.н. О. Т. Риндзак, к.е.н. О. О. Левицька, к.е.н. М. В. Бачинська, к.е.н. О. П. Мульська, пров. інженер Л. В. Ковальчук, пров. інженер О. В. Махонюк, пров. інженер І. Є. Бараняк.

наук, як демографія, географія, міграціологія (науково-пошукові теми «Регіональні особливості організації праці в умовах системної кризи», «Формування і використання територіальних міграційних систем для забезпечення сталого розвитку регіонів», «Соціально-економічна захищеність мігрантів України: загальнонаціональні та регіональні аспекти»). Науковцями детально аналізуються соціально-економічні фактори міграційної активності населення окремих регіонів України, динаміка змін міграційних процесів у країнах Західної Європи, соціальні проблеми розвитку дітей трудових мігрантів. Проводиться моделювання кореляційно-регресійних залежностей між міграційною активністю населення регіонів України, рівнем доходів і безробіття. У наукових публікаціях і виступах доводиться, що мігранти є потужними носіями інформації про кон'юнктуру зарубіжних ринків праці, ретрансляторами структурних змін у системі виробництва, господарського досвіду, культури, естетичних смаків і, головне, передавачами знань про суть європейських соціальних стандартів. Ці питання озвучувалися у виступі У. Я. Садової на одному із засідань парламентських слухань Верховної Ради України (м. Київ, 3 липня 2013 р.).

Показником результативності поточної діяльності представників Львівської наукової школи праці та зайнятості є дисертації цілої плеяди таких науковців, як: к.е.н. О. Т. Риндзак, к.е.н. Н. І. Андрусин, к.е.н. О. О. Левицька, к.е.н. М. В. Бачинська, к.е.н. О. П. Мульська, к.е.н. Ю. О. Гвоздович, д.е.н. А. В. Шевчук, к.е.н. А. Р. Шендер та ін. Вартує уваги й тісна співпраця вчених з навчальними закладами Західного регіону України, створення з їх ініціативи філії кафедри Львівського інституту МАУП (к.е.н, доц. О. С. Гринькевич, к.е.н., доц. Л. Г. Данилюк).

Майбутнє. Відповідь на запитання, чи має Львівська економічна школа праці та зайнятості своє «завтра» – доволі риторичне. Адже воно стосується сфери переконань щодо важливості її існування у країні, що стоїть на порозі грандіозних змін світового економічного порядку.

Очевидно, тут слід виходити з тієї істини, що кожна наукова школа має не лише право на її існування, але й обов'язок послідовників шукати серед оточення нові імена, які будуть пропонувати нові доктрини і теорії.

Передумов цьому процесові багато. Насамперед це політична й економічна ситуація в Україні, що демонструє загострення боротьби як політичної, так у сфері праці та зайнятості.

Нині у науковому світі звучить багато застережень від штучного інтегрування в систему управління економікою ідей повної зайнятості у дусі Адама Сміта. Перспективи таких механізмів звужуються. Вказується й на те, що в ХХІ ст. у передових економіках утверджується власність на знання, інтелектуальна власність. Цей процес є чинником перетворень у сфері найманої праці, де поряд з нею виникають нові форми її організації: як власна, громадська, суспільна, освітня. Перехід на більш раціональну модель організації соціально-трудова відносин означає не просто усі інші види зайнятості, але й існування відповідного механізму формування доходів. Цікавою на цьому фоні є ідея Пітера Гротіана щодо розробки моделі суспільства кількох видів

праці (найманій, власній, громадській, суспільній, освітній), у якій кожному виду протиставляється окремий «портфель з доходом». По суті це варіант перерозподілу покриття тягаря державних витрат за рахунок участі населення (не лише мігрантів) у суспільній праці, створення кращих можливостей отримати освіту, взаємодопомоги громадян. Такий механізм має скоротити видатки людей і зробити їх менш залежними від найманій праці. У держави завдяки цьому вивільняться гроші на інвестування у громадську працю, а не в управління соціальним забезпеченням.

Так, комплекс криз, що пронизує цілий світ з кінця ХХ – початку ХХІ ст., позначається на розвитку регіональної економіки України. Відтак нова ситуація потребує свого осмислення та «перезавантаження» цілей і завдань.

І тут привертає увагу кілька моментів. По-перше, фінансово-економічна криза, що охопила світ у 2008 р., продемонструвала підйом нових економік та авторитарних капіталізмів (зокрема таких великих держав, як Китаю, Росії, Бразилії). Економічна рівновага поступово почала рухатися із Заходу на Схід. Виникла нова роль України, а також окремих її регіонів у підтримці цієї рівноваги. Відповіддю стали чисельні проекти у сфері спортивної та туристичної інфраструктури, спрямовані як для розвитку економіки, так і для виконання політичної місії євроінтеграції України, введення у життя належних соціальних стандартів.

У цій ситуації без модернізації економіки, розвитку транспортної мережі, комунікацій, кваліфікованої робочої сили не обійтись. При цьому новий економічний порядок уже не міг будуватися згори. Управління процесами у сфері праці та зайнятості гостро вимагатиме врахування регіонального чинника. Усе це вказує на те, що у скорій перспективі зростуть запити на якісні поведінкові моделі економічного, соціального, демографічного, а також етико-культурного розвитку регіонів. Їх можна буде будувати лише на основі якісних регіональних досліджень поточної ситуації, у сфері праці та зайнятості трудової міграції тощо.

По-друге, на фоні виникнення точок конфліктів між країнами видобутку нафти почали реалізовуватися програми військових озброєнь і переозброєнь у низці окремих країн і їх регіонів. Це призвело до появи нових конфліктогенних проблем, у т. ч. мілітарно-політичних, викликів і ризиків як людського, так й усього суспільного розвитку. Дослідження цих проблем є стратегічним вектором досліджень як макро, так і регіональної економіки. Частина населення цих територій – громадяни України та її регіонів. Питання, як інтегрувати їх в українську економіку та суспільство, буде предметом досліджень не однієї наукової спільноти.

Здобутки Львівської економічної школи відображають усю багатозначність умов її становлення та розвитку. Нині її послідовникам слід активно демонструвати креативність наукової думки, здатність продукувати дійсно нове. І ще – пам'ятати про високу відповідальність перед власним народом за пропоновані схеми у сфері державного управління. Адже майбутнє Львівської економічної школи праці

та зайнятості – це й *геокультурний аспект відновлення рівноваги економіки України*. Євген Маланюк, достойно продовжуючи справу Івана Франка, вказував на існування геокультурного європейського круга, у якому місце України визначене історично. «... Наша бо земля, – писав він, – протягом довгих століть належала до антично-грецького круга, до круга античної культури Еллади – родовища пізнішої культури і Риму, і Європейського Заходу ... знаходилася в крузі ... єдиної культури, до якої належав старовинний світ і з якого частини, варіанту, витворилася геть пізніше західна культура ... вся західна цивілізація сучасна і все те, що нині називаємо європейською культурою ... До цього круга не належала тоді ані середня, ані Західна Європа, ані сусідні нам ... народи. Ми були північною окраїною, північним сегментом цього культурного круга, що його так розширив ... Александр Македонський. І так небезпечно розтягнув був той круг на південь і далеко на схід ...» [15, с. 11]. Сучасна ситуація, що склалася у світі, знову демонструє виклики й системні засади його організації, відроджує його функції, у тому числі й у контексті перспективних інтеграційних намірів України.

Список використаних джерел

1. Долишний М. И. Формирование и использование трудовых ресурсов / М. И. Долишний. – К. : Наукова думка, 1978. – 272 с.
2. Барабаш В. А. Региональные резервы рабочей силы: вопросы методологии и методики анализа / В. А. Барабаш, М. А. Березовская, А. И. Березюк, М. И. Долишний (науч. ред.) ; Львовское отделение Института экономики АН УССР. – К. : Наукова думка, 1981. – 269 с.
3. Экономия труда: формы осуществления и пути ускорения / В. Ф. Андриенко, В. К. Врублевский, М. И. Долишний, С. Н. Злупко и др. – К. : Наукова думка, 1984. – 344 с.
4. Соціально-трудоуовий потенціал: теорія і практика / М. І. Долишний, С. М. Злупко та ін. ; в 2-х ч. – К. : Наукова думка, 1994. – 264 с.
5. Тітова Н. А. Трудовий потенціал і його реалізація в умовах формування регіональних ринків праці : автореф. дис. ... д-ра економ. наук : спец. 08.09.02 «Зайнятість та ринок праці» / Н. А. Тітова ; Ін-т регіональних досліджень НАН України. – Львів, 1996. – 48 с.
6. Євдокименко В. К. Соціальна інфраструктура Карпатського регіону: пошук перспектив розвитку / В. К. Євдокименко, У. Я. Садова, Л. Т. Шевчук ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Чернівці : Прут, 1995. – 80 с.
7. Регіональна політика: методологія, методи, практика : [монографія] / за ред. М. І. Долишнього ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – К. : Наукова думка, 2001. – 486 с.
8. Садова У. Я. Регіональні ринки праці: аналіз та прогноз / У. Я. Садова, Л. К. Семів ; відп. ред. М. І. Долишній ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2000. – 264 с.
9. Регіональна політика та механізми її реалізації : монографія/ [Долишній М. І., Злупко С. Й., Вовканич С. Й. та ін.] ; наук ред. М. І. Долишній ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – К. : Наукова думка, 2003. – 504 с.
10. Шевчук Л. Т. Медико-соціальні аспекти використання трудового потенціалу: регіональний аналіз і прогноз / Л. Т. Шевчук ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2003. – 489 с.
11. Семів Л. К. Регіональна політика: людський вимір : монографія / Л. К. Семів . – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 392 с.
12. Садова У. Я. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку : монографія / У. Я. Садова ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2005. – 408 с.
13. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку : монографія у 8 томах / НАН України. Інститут регіональних досліджень ; наук. ред. В. С. Кравців. – Львів, 2013. – Том 2. Соціально-демографічний потенціал / відп. ред. У. Я. Садова. – 456 с.

14. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця ; [Садова У. Я. та ін.]. – К. : Вид. центр Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського, 2009. – 687 с. (С. 302-312).
15. Маланюк Є. Ф. Нариси з історії нашої культури / Є. Ф. Маланюк. – К. : Обереги, 1992. – 80 с.

References

1. Dolishniy, M. I. (1978). *Formirovaniye i ispol'zovaniye trudovykh resursov [Formation and Use of Human Resources]*. Kyiv: Naukova Dumka. [in Russian].
2. Barabash, V. A., Berezovskaya, M. A., Berezyuk, A. I., & Dolishniy, M. I. (Ed.) (1981). *Regional'nyye rezervy rabochey sily: voprosy metodologii i metodiki analiza [Regional reserves of manpower: issues of methodology and analysis techniques]*. Kyiv: Naukova Dumka. [in Russian].
3. Andriyenko, V. F., Vrublevskiy, V. K., Dolishniy, M. I., Zlupko, S. N., & et al. (1984). *Ekonomiya truda: formy osushchestvleniya i puti uskoreniya [Labor saving: the forms of implementation and the ways of accelerating]*. Kyiv: Naukova Dumka, 1981. [in Russian].
4. Dolishniy, M. I., Zlupko, S. M., & et al (1994). *Sotsial'no-trudoviy potentsial: teoriya i praktika [Social and employment potential: theory and practice]* (Vols. 1-2). Kyiv: Naukova Dumka, 1981. [in Ukrainian].
5. Titova, N. A. (1996). *Trudovyy potentsial i yoho realizatsiya na rehional'nykh rynkakh pratsi [Employment potential and its realization in regional labor markets]* (PhD thesis, Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine, Ukraine). [in Ukrainian].
6. Yevdokymenko, V. K., Sadova, U. Y., & Shevchuk, L. T. (1995). *Sotsial'na infrastruktura Karpat's'koho regionu: poshuk perspektiv rozvytku [Social infrastructure of Carpathian region: search of prospects for development]*. Chernivtsi: Prut. [in Ukrainian].
7. Dolishniy, M. I. (Ed.). (2001). *Rehional'na polityka: metodolohiya, metody, praktyka [Regional policy: methodology, methods, practices]*. Kyiv: Naukova Dumka; Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
8. Sadova, U. Y., Semiv, L. K., & Dolishniy, M. I. (Ed.). (2000). *Rehional'ni rynky pratsi: analiz ta prohnoz [Regional labor markets: analysis and prognosis]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
9. Dolishniy, M. I. (Ed.), Zlupko, S. M., Vovkanych, S. Y., & et al. (2003). *Rehional'na polityka ta mekhanizmy yiyi realizatsiyi [Regional policy and implementation mechanisms]*. Kyiv: Naukova Dumka. [in Ukrainian].
10. Shevchuk, L. T. (2003). *Medyko-sotsial'ni aspekty vykorystannya trudovoho potentsialu: rehional'nyy analiz i prohnoz [Medical and social aspects of the use of labor potential: regional analysis and forecast]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
11. Semiv, L. K. (2004). *Rehional'na polityka: lyuds'kyy vymir [Regional Policy: The Human Dimension]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
12. Sadova, U. Y. (2005). *Sotsial'na polityka v Ukrayini: rehional'ni doslidzhennya i perspektivy rozvytku [Social Policy in Ukraine: Regional Research and Development Prospects]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
13. Kravtsiv, V. S., & Sadova, U. Y. (Eds.). (2013). *Karpats'kyy rehion: aktual'ni problemy ta perspektivy rozvytku [Carpathian region: actual problems and prospects for development]* (Vols. 1-8): Vol. 2. *Sotsial'no-demohrafichnyy potentsial [Socio-demographic potential]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
14. Heyets, V. M. (Ed.). (2013). *Sotsial'no-ekonomichnyy stan Ukrayiny: naslidky dlya narodu ta derzhavy: natsional'na dopovid' [The socio-economic situation in Ukraine: implications for people and the state]* (National Report). Kyiv: Vernadsky National Library of Ukraine Publishing. [in Ukrainian].
15. Malanyuk, Y. F. (1992). *Narysy z istoriyi nashoy kul'tury [Essays on the history of our culture]*. Kyiv: Amulets. [in Ukrainian].

Sadova U. Y., Semiv L. K., Andrusyshyn N. I. Lviv economic school of labor and employment: past, present and future.

Article deals with preconditions of formation and development of the Lviv School of Economics of labor and employment among the scientists of the Institute of Regional Studies of the NAS of Ukraine. Periodization of

topics and research of the representatives of this school is conducted. The evolution of the object of study in the light of changes in the ideological imperatives of Economic Modelling and public administration is specified. Attention is paid to the progressive views of scholars on the role of the human environment and its existence in the manufacturing process, the innovative search developments in the field the formation and use of labor potential, in the sequence of deepening theoretical knowledge of management processes of labor and employment (via modeling of regional social and labor systems, development and implementation of employment programs, decent work, quality of life, etc.). In paper is emphasized on new factor of regional economic development and policy, globalization and regionalization environment of work and employment. The work, dedicated to the development of conceptual and terminological and methodological tools for the study of human capital of the region (the value of its evaluation to simulation scenario used in the economy) is mentioned. Research shows the names of an entire era of young scientists and followers of the Lviv School of Labor and Employment.

New geopolitical and economic challenges of regional research in the field of labor and employment are outlined. Is emphasized on high responsibility of followers of scientific school in achieving the goals of the European choice of Ukraine. Emphasized that the political and economic situation demonstrates a dramatic struggle of political labor and employment spheres. In the twentieth century in advanced economies establishes the ownership for knowledge, intellectual property is indicated. Since this factor is a change in the field of labor, along with it, new forms of organization (private, public, social, educational), the transition to a more rational model of social and labor relations is not just any other types of employment, but also existence of a mechanism of income. The perspectives of Lviv Scientific School of Labor and and employment in the light of the complex crisis that permeates the whole world since the late XX - early XXI centuries is critically assessed. The world is a new economic equilibrium, which makes the new role of Ukraine as well as its individual regions in its support through the use of skilled labor (the basis of economic modernization, the development of transport networks, communications) is specified.

Key words: employment, scientific school, work, region.

Садовая У. Я., Семив Л. К., Андрусишин Н. И. Львовская экономическая школа труда и занятости: прошлое, настоящее, будущее.

Освещаются предпосылки формирования и развития в среде ученых Института региональных исследований НАН Украины Львовской экономической школы труда и занятости. Проведена периодизация тематики и поисковой работы представителей этой школы. Указано на эволюцию самого объекта ее изучения в свете изменения идеологических императивов моделирования экономики и системы государственного управления. Обращено внимание на прогрессивность взглядов ученых о роли самого человека и среды его существования в производственном процессе, на инновационность поисковых разработок в сфере формирования и использования трудового потенциала, на последовательность углубления теоретических знаний по управлению процессами труда и занятости (через моделирование региональных социально-трудовых систем, разработку и реализация программ занятости, достойного труда, качества жизни населения и т. п.). Отмечены новейшие факторы развития региональной экономики и политики, на глобализации и регионализации среды организации труда и занятости.

Ключевые слова: занятость, научная школа, труд, регион.

Садова Уляна Ярославівна – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону Інституту регіональних досліджень НАН України (e-mail: sadlu2004@gmail.com).

Семів Любов Казимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та управління персоналом Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи НБУ (e-mail: semivlk@rambler.ru).

Андрусишин Наталія Іванівна – кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону Інституту регіональних досліджень НАН України (e-mail: andnat@rambler.ru).

Надійшло 09.09.2014 р.